

Versteend Verdriet

Ode aan de moeder van Eduard Leuw

Tijdens de oorlog was *Eduard Leuw* nog een kind. Ook aan een klein kind konden de verschrikkingen van de oorlog onmogelijk ongemerkt voorbijgaan. Maar de werkelijke tragedie van de gebeurtenissen in die tijd, die tot op de dag van vandaag zelfs voor volwassenen nauwelijks te begrijpen zijn, kon hij zich op dat moment niet realiseren. Hij maakte er een toneelstuk over.

Als kind uit een joods gezin was hij jarenlang, vaak gescheiden van zijn ouders, op de vlucht. Nu vertelt Eduard hoe zijn moeder die tijd heeft beleefd. Vanuit het perspectief van de moeder, die haar kind vertelt wat er werkelijk is gebeurd. Eduards moeder is enkele jaren geleden overleden. In deze "Ode aan mijn moeder" vertelt hij haar verhaal, "opdat het niet wordt vergeten". Op indringende wijze laat hij niet alleen zien hoe zwaar zij het gehad moet hebben, maar toont hij tegelijkertijd hoe ook hijzelf in die periode voor het leven werd getekend. te vertellen hoe veel Nederlandse joden na de oorlog niet terugkwamen. Het maakt van "Versteend Verdriet" niet alleen een persoonlijk verhaal, maar het tracht ook het publiek een klein beetje een idee te geven van de verschrikkingen die veel joodse gezinnen in Nederland destijds ondergingen.

Nooit meer normaal

Met de koffer in de hand staat Eduards moeder op. Het gezin had besloten onder te duiken. Twee jaar lang verhuisde zij van het ene onderduikadres naar het andere. Telkens weer die angst ontdekt te worden. Telkens weer die angst dat het mis zou gaan tijdens zo'n "verhuizing". En telkens weer de onzekerheid of er wel een adres zou worden gevonden. Voor de oorlog waren ze altijd goede vrienden geweest, maar om nu een joods gezin onderdak te geven was toch wel erg gevaarlijk..... En dan nog die gastgezinnen die duidelijk misbruik maakten van de situatie.....

Bovendien werd het gezin meermalen gescheiden. Eduards moeder, haar man en de drie kinderen waren niet altijd met hun vijven welkom. Zo werd Eduard gescheiden van de rest

Het decor is eenvoudig. Een lang rek met koffers en ingepakte spullen, een stoel in het midden en op de achtergrond een scherm waarop dia's worden geprojecteerd. Zittend op de stoel vertelt Eduards moeder haar zoon hoe zij de oorlog is doorgekomen. Vanaf het moment dat de Duitsers binnenvielen tot ver na de

bevrijding op 5 mei 1945. Eduard hoort het aan en loopt door de kamer. Zo nu en dan vult hij het verhaal van zijn moeder cijfermatig aan. Bijvoorbeeld door een overzicht te geven van de maatregelen die de Duitsers in de loop van de oorlog namen om de joden in Nederland het leven onmogelijk te maken. Of door

en hoorde hij derhalve pas achteraf het verhaal van zijn moeder. Jong als hij was hechtte hij zich vanzelfsprekend aan zijn pleegouders. Na de oorlog, toen zijn moeder hem kwam halen en hij zijn zusjes ontmoette, herkende hij hen niet eens.

Nu hij later al deze verhalen als volwassene uit de mond van zijn moeder hoort, beseft hij pas hoe ook hij als kind heeft geleden. Hoe ook hij beroofd is van een gewone jeugd. Van zijn moeder hoort hij dat ze eigenlijk nooit meer normaal verder heeft kunnen leven, hoewel ze wist

dat ze verder moest. De angst, het verdriet, ze zou ze voor altijd met zich meedragen. En Eduard beseft ook dat het verdriet, een halve eeuw later, in hem voort bestaat. De oorlog in hem is nooit verdwenen en evenmin het verdriet dat zijn moeder de rest van haar leven heeft gevoeld.

Eduard beeldt op prachtige wijze uit hoe zijn moeder de oorlog heeft beleefd. De tranen zijn nooit weggespoeld, ze bestaan nog altijd en vormen een "Versteend Verdriet".

Roy Jadi

